Sylwetki Przewodniczących SBP Organizacji Bibliotekarzy Polskich 1917 – 2017

SBP

STOWARZYSZENIE
BIBLIOTEKARZY
POLSKICH

100 lat!

Bogdan Klukowski

Sylwetki Przewodniczących SBP Organizacji Bibliotekarzy Polskich 1917 – 2017

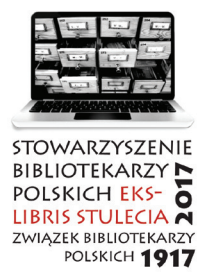

WYDAWNICTWO SBP

Warszawa 2017

1. Pierwszy przewodniczący pierwszej organizacji Ignacy Tadeusz Baranowski w 1917 roku

Początkiem powstania organizacji bibliotekarzy było powołanie w 1915 roku przy Towarzystwie Miłośników Historii w Warszawie Wydziału Historii Książnic i Wiedzy Bibliotecznej. Wydział dzielił się na sekcje, świadkowie ówczesnych wydarzeń twierdzili pół wieku temu, że najczynniejszą z nich była sekcja biblioteczna. Wydział zajmował się wedle zapisu statutowego m.in. historią bibliotek, ale przede wszystkim rozwojem bibliotekarstwa, wiedzą o książce, bibliografią i w ogólności poszerzaniem wiedzy fachowej bibliotekarzy. Była mowa o instrukcjach katalogowych, przepisach katalogowania, przewodniku po bibliotekach warszawskich. Prowadzone były Kursy Naukowe (późniejsza Wolna Wszechnica Polska), gdzie wykłady prowadzili m.in. Mieczysław Rulikowski (potem dwukrotny przewodniczący ZBP) i Jan Muszkowski. Jak podają zacytowani autorzy, myśl o powołaniu organizacji bibliotekarskiej zrodziła się pod okupacją niemiecką w czasie pierwszej wojny światowej, czyli w końcu 1916 roku. 20 października 1917 roku Wydział przekształcił się w Związek Bibliotekarzy Polskich i jego przewodniczącym został Ignacy Tadeusz Baranowski, będący wówczas dyrektorem Biblioteki Ordynacji Krasińskich w Warszawie.

Syn Wojciecha i Teofilii z Kudelskich urodził się 4 lutego 1879 roku w Lublinie, zmarł 26 listopada 1917 roku w Warszawie. Wcześnie osierocony początkowe nauki pobierał w domu stryjostwa, potem w gimnazjum w Warszawie. Tu jednak otrzymał wilczy bilet od władz carskich i dlatego potem uczył się w gimnazjach w Rydze i Petersburgu. Studia rozpoczął od historii na uniwersytecie w Moskwie i (do 1908 roku) historię gospodarczą poznawał na uniwersytecie

w Lipsku. W tym czasie zdołał uzyskać stopień kandydata nauk w Moskwie, a w 1906 roku doktoryzował się na Uniwersytecie Jagiellońskim na podstawie pracy z dziejów Podlasia. Po studiach w Lipsku zamieszkał w Warszawie, gdzie znalazł zatrudnienie w Archiwum Skarbowym. Od 1909 roku rozpoczął pracę we wspomnianej Bibliotece Krasińskich. której dyrektorował od 1911 roku. Czuwał nad gromadzeniem i katalogowaniem zbiorów w bibliotece mającej siedzibę w Pałacu Czapskich (obecnie mieści się tam Akademia Sztuk Pięknych) ale także pilnował budowy nowej siedziby Biblioteki przy ul. Okólnik 9 w Warszawie. Pierwszeństwo w katalogowaniu uzyskały zbiory rękopiśmienne książnicy, ale też zakończenie prac nad katalogiem rzeczowym. Baranowski był dyrektorem, który przedłużył godziny pracy biblioteki Ordynacji, służył we wszystkim (nawet w dziedzinie oświetlenia) radą ostatniemu właścicielowi książnicy Edwardowi Krasińskiemu. W trakcie pracy zdołał także napisać książki o bibliotece Załuskich i Bibliotece Krasińskich.

Ignacy Baranowski był człowiekiem niezmiernie pracowitym, szczególnie widoczne to jest w spuściźnie naukowej, jaką po sobie zostawił. Wykładał historię gospodarczą w Towarzystwie Kursów Naukowych w Warszawie, przede wszystkim jednak miał czas na wykłady akademickie z historii gospodarczej na Uniwersytecie Jagiellońskim, gdzie uzyskał habilitację w roku 1916. Udzielał się w rozmaitych gremiach o charakterze naukowym i społecznym, jego naukową specjalizacją była historia gospodarcza Polski: dzieje wsi, kwestie gospodarcze i społeczne ziem przedrozbiorowej Rzeczypospolitej, zarówno Podlasia jak i Podhala. Jako społecznik był założycielem Towarzystwa Miłośników Historii, członkiem rzeczywistym Towarzystwa Naukowego Warszawskiego, redaktorem popularnonaukowej serii z dziejów Warszawy „Biblioteka Historyczna im. T. Korzona", członkiem redakcji „Myśl Polska". Imponująca pracowitość mogła być przyczyną przedwczesnej śmierci mężczyzny w wieku 38 lat.

Niemal pół wieku temu sylwetkę pierwszego przewodniczącego zaprezentowała na łamach „Bibliotekarza" Hanna Delimat. Poniżej stanie się jasne, dlaczego w 1917 roku wybór padł na Baranowskiego. Jego biogramy zamieszczają powszechne encyklopedie, *Polski Słownik Biograficzny (*tom I z 1935 roku), *Biogramy uczonych polskich* 1983, z publikacji bibliologicznych m.in. *Encyklopedia wiedzy o książce* (1971) oraz *Słownik pracowników książki polskiej* (1972). W biogramach i innych źródłach podawane są wybrane prace opublikowane w czasopismach naukowych i popularnonaukowych oraz wydane jako osobne publikacje książkowe. Proponuję, by z okazji stulecia bibliotekarze zrobili to, na co zasługuje pierwszy ich prezes, czyli pełne zestawienia publikacji książkowych i czasopiśmienniczych Ignacego Baranowskiego.

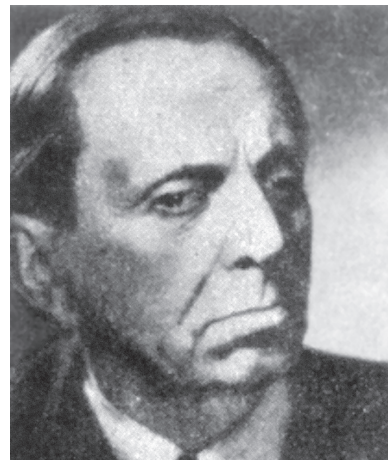

2. Mieczysław Rulikowski prezes SBP w latach 1917-1919 i 1920-1922

Ten bibliofil i historyk teatru miał jeszcze imiona Jakub i Ludwik, urodził się 26.07.1881 r. w Warszawie, zmarł 14.01.1951 r. w Grodzisku Mazowieckim. Uczył się początkowo w Warszawie, gimnazjum humanistyczne ukończył w Żytomierzu. W 1901 roku zapisał się na wykłady z filozofii i historii na Uniwersytecie Jagiellońskim, często przebywał za granicą, szczególnie w Paryżu, gdzie słuchał wykładów na Sorbonie i w École des Chartes. W tym okresie odbył praktykę w Bibliotece Ordynacji Krasińskich. Swoją wiedzę i zainteresowania ulokował w dwóch dziedzinach, które można nazwać „książka" i „teatr". Poniżej skoncentrujemy się na tej pierwszej dziedzinie. Rulikowski pochodził z majętnej rodziny ziemiańskiej, otrzymywał z tego tytułu część schedy w postaci środków płatniczych, które przeznaczał na finansowanie publikacji drukowanych w formie książek, broszur i czasopism. W okresie przed pierwszą wojną światową i po odzyskaniu przez Polskę niepodległości w 1918 roku redagował czasopisma o tematyce bibliologicznej, księgarskiej i bibliograficznej, m.in. „Przegląd Księgarski", miesięcznik „Książka", „Miesięcznik Bibliograficzny", „Przewodnik Antykwarski", dodatki informacyjne m.in. „Wśród książek", „Co czytać?". Współpracował z wydawcami, m.in. z firmą E. Wende i S-ka jako kierownik literacki a przez dziesięciolecie 1922-32 jako szef działu wydawniczego u Gebethnera i Wolffa. Był członkiem komitetu redakcyjnego *Wielkiej Encyklopedii Powszechnej Ilustrowanej*, zainicjowanej jeszcze w końcu XIX wieku, także współpracownikiem *Encyklopedii Handlowej* Orgelbranda. Przygotował dla potrzeb tej edycji hasło „Drukarstwo".

Na szczególną uwagę zasługują opracowania autorskie Rulikowskiego związane z książką: *Literatura polska lub Polski dotycząca z zakresu grafiki* (1912), będąca zestawieniem bibliograficznym, *Produkcya wydawnicza polska w latach 1909–11* z 1913 roku, która stała się podstawą do sporządzania i ogłaszania statystyki wydawniczej przez Główny Urząd Statystyczny już w Polsce niepodległej. Następna publikacja to *Księgarstwo polskie w Królestwie w czasie wojny* – referat wygłoszony na Zjeździe Związku Księgarzy Polskich w Lublinie w 1918 roku, opublikowany w „Przeglądzie Księgarskim" z 1918 roku; kolejna to *Księgoznawstwo. Przeszłość oraz stan obecny wiedzy o książce i nowe w niej kierunki* z 1935 roku. Prawie dwadzieścia lat wcześniej próbował uściślić termin „bibliografia" i prawdopodobnie wprowadził do użytku w literaturze przedmiotu termin „księgoznawstwo". Badacze twórczości Rulikowskiego podają, że był ona autorem ok. 300 publikacji prasowych i ogłoszonych w osobnych wydaniach. Wspomnijmy, że był przy tym autorem kilkunastu biografii opublikowanych w *Polskim Słowniku Biograficznym*.

Pisanie było dla Mieczysława Rulikowskiego czynnością niejako towarzyszącą jego wielostronnym zainteresowaniom i realizacją swego rodzaju posłannictwa, związanego z dbałością o udokumentowanie dorobku umysłowego i artystycznego związanego z szeroko rozumianą polskością. Stąd też wywodzi się zapewne jego troska o udokumentowanie i uratowanie tego dorobku, co widoczne jest zarówno na polu zainteresowań księgoznawstwem jak i teatrem. Trudno rozróżnić, które z prac wykonywał z nałożonych obowiązków, a co wynikało z wziętych na siebie zadań społecznych.

W czasie I wojny światowej prowadził wykłady o książce w Towarzystwie Kursów Naukowych, które przekształciło się następnie w Wolną Wszechnicę Polską. Przy Towarzystwie Miłośników Historii przewodniczył Wydziałowi Historii i Bibliotekoznawstwa, zorganizował m.in. sekcję międzybiblioteczną i bibliotek oświatowych. Po śmierci pierwszego prezesa Związku Bibliotekarzy Polskich Ignacego Tadeusza Baranowskiego w 1917 roku jego następcą został właśnie Mieczysław Rulikowski. Gdy wojna zbliżała się ku końcowi był sekretarzem i organizatorem pierwszego ogólnopolskiego zjazdu Związku Księgarzy Polskich w sierpniu 1918 roku w Lublinie. Funkcję Prezesa ZBP pełnił także w kadencji 1920-1922, a w 1921 roku został ponadto pierwszym prezesem Towarzystwa Bibliofilów Polskich.

W 1933 roku zamieszkał w Grodzisku Mazowieckim, przed wybuchem drugiej wojny światowej w 1939 roku Rulikowski wiele swoich cennych zbiorów zdeponował w Bibliotece Narodowej, z czego przechowała się niewielka ich część. W czasie wojny zajmował się ideą powołania Instytutu Teatrologicznego, w którym miały być zarchiwizowane wszystkie teatralia

polskie. Zaprojektował nawet jego kilkupoziomowy gmach, schemat organizacyjny i statut. Kwestiami teatralnymi zajmował się przez kilkuletni okres powojenny. Nie uzyskał zgody resortu kultury na powołanie instytutu, był archiwistą w Teatrze Polskim, wykładał w Państwowej Wyższej Szkole Teatralnej, był w składzie redakcji miesięcznika „Teatr".

Odznaczenia i wyróżnienia

- Złoty Krzyżem Zasługi.

3. Zygmunt Batowski prezes ZBP w latach 1919-1920

Urodzony 27 lipca 1876 roku we Lwowie, zginął rozstrzelany przez hitlerowców 1 września 1944 roku pod murami Ogrodu Saskiego w Warszawie, pochowany na Cmentarzu Powązkowskim wraz z żoną Natalią. Jego matka Antonina pochodziła z rodziny ziemiańskiej i od niej przejął nazwisko. Ojcem Batowskiego był Wojciech Kaczor, uczestnik powstania styczniowego. Wykształcenie podstawowe i wyższe pobierał Batowski we Lwowie, studiował historię literatury polskiej oraz historię sztuki. Od 1897 roku pracował przez blisko dwadzieścia lat w bibliotece Uniwersytetu Lwowskiego i w bibliotece Fundacji hrabiego Baworowskiego, w 1900 roku uzyskał stopień doktora z dziedziny historii sztuki. Była to rozprawa *O obrazie Matki Boskiej Domagaliczowskiej w wielkim ołtarzu katedry lwowskiej, malowanym przez Józefa Wolfowicza*. Przez resztę swojego życia łączył te dwie dziedziny: bibliotekarstwo i historię sztuki – praca w bibliotekach pozwalała na realizację zainteresowań sztuką.

W 1917 roku przeniósł się do Warszawy, rozpoczął pracę na Uniwersytecie Warszawskim, gdzie utworzono katedrę historii sztuki. był honorowym dyrektorem BUW, zorganizował dział czasopism i referat egzemplarza obowiązkowego, pracował też przy rewindykacji zbiorów wywiezionych przez Rosjan w czasie I wojny światowej do Rostowa. Zbiory rycin i grafiki ostatniego króla Polski zostały przekazane do Biblioteki Uniwersyteckiej w Warszawie, gdzie pracował Zygmunt Batowski. W 1919 roku został profesorem nadzwyczajnym a w 1934 roku profesorem zwyczajnym, zajmował się historią sztuki, ze szczególnym uwzględnieniem okresu baroku i klasycyzmu. Zajęcia te łączył z prowadzeniem w Muzeum Narodowym w War-

szawie zajęć z inwentaryzacji i – co logiczne – z opisem muzealnych obiektów i był członkiem rady naukowej tej instytucji.

Równocześnie z tymi pracami miał czas na to, by działać w Związku Bibliotekarzy Polskich, a w latach 1919-1920 pełnić funkcję prezesa tej organizacji. Potem do 1923 roku był prezesem Polskiego Związku Historyków Sztuki. Działał również w Towarzystwie Naukowym Warszawskim, był członkiem-korespondentem Polskiej Akademii Umiejętności, gdzie piastował funkcję członka Komisji Historii Sztuki.

Nie dziwi więc, że za swą pracę biblioteczną, muzealną i autorską już w 1928 roku otrzymał Krzyż Komandorski Orderu Polonia Restituta.

Prace autorskie Zygmunta Batowskiego rozpoczęte na początku XX wieku skoncentrowały się na kilka lat nad biografią i twórczością francuskiego artysty Jana Piotra Norblina (1745-1830), który przez 30 lat mieszkał w naszym kraju i dokumentował najważniejsze wydarzenia ostatnich dziesięcioleci Polski niepodległej. Następnych kilka latach ośrodkiem zainteresowania Batowskiego było malarstwo Rembrandta (1606-1669).

Za najważniejsze – gdyż wieloletnie - dokonanie Batowskiego uznano dwa obszerne inwentarze: to zbiory Odlewów Gipsowych Rzeźb Starożytnych i Nowożytnych Uniwersytetu Warszawskiego oraz katalog zbioru miniatur Muzeum Narodowego w Warszawie. Pisał i publikował opracowania o malarzach polskich i obcych, tworzących w XVI i XVII wieku. Do niemieckiego słownika artystów tworzących od antyku do współczesności, zawierającego blisko 150 tysięcy haseł, wydawanego w latach 1907-1950 przez niemieckie wydawnictwo Thieme-Becker Batowski opracował 362 biogramy i znalazł się wśród blisko czterystu autorów z całego świata. Do 44 biogramów napisanych przez innych autorów dopisał uzupełnienia. W tomach I-V *Polskiego Słownika Biograficznego,* publikowanego przez Polską Akademię Umiejętności umieszczono ponadto 13 biogramów jego autorstwa.

Podczas okupacji pracował w Muzeum Narodowym, gdzie obok katalogowania zbiorów prowadził konspiracyjne seminaria z dziedziny katalogowania i badania dzieł sztuki. kontynuując prace naukowe, które referował na konspiracyjnych zebraniach historyków sztuki, zastępujących zebrania Komisji Historii Sztuki T.N.W. Prowadził katalogowanie zbiorów Muzeum Narodowego w Warszawie.

Biogramy Zygmunta Batowskiego znajdują się w *Encyklopedii wiedzy o książce*, w Słowniku pracowników książki polskiej oraz w *Biogramach uczonych polskich*, Część I: Nauki społeczne, zeszyt 1: A-J, Wrocław 1983.

por. także J. Baumgart *Rzut oka na dzieje Stowarzyszenia Bibliotekarzy Polskich 1917-1957* w „Przegląd Biblioteczny" 1957 s. 295-324

4. Chwalewik prezes ZBP w latach 1922-1924

Kontakty Chwalewika z pracą biblioteczną rozpoczęły się jeszcze w gimnazjum w Siedlcach, gdzie zorganizował i prowadził tajną biblioteczkę uczniowską. W 1895 roku podjął studia na Uniwersytecie Warszawskim, początkowo medyczne, a później prawnicze. Kontynuował je w Moskwie, a następnie na zesłaniu w Tomsku. Studiując w Warszawie, uczęszczał na tzw. Uniwersytet Latający, a równocześnie pracował społecznie w Czytelni Bezpłatnej Warszawskiego Towarzystwa Dobroczynności. Był też aktywnym członkiem SDKPiL. Zainteresowania książką i biblioteką przypadkowo rozbudził w nim podczas zesłania pracownik Biblioteki Kongresu w Waszyngtonie – Aleksy Babik. W Tomsku zorganizował też prywatną Bibliotekę Polską. Od 1916 do 1922 roku pracował w Antykwariacie Polskim, a następnie w Ministerstwie Pracy i Opieki Społecznej, gdzie objął kierownictwo ministerialnej biblioteki. Po wojnie powrócił do tej placówki.

W bogatym i różnorodnym dorobku publikacyjnym Chwalewika znajdują się świetnie opracowane katalogi antykwarskie, liczne prace z zakresu exlibrisologii, artykuły dotyczące rewindykacji zbiorów polskich z Rosji, a także zestawienia bibliograficzne na temat bezrobocia i ubezpieczeń społecznych. Publikował również wiele tekstów o tematyce społeczno-ekonomicznej. Najbardziej znanym jego dziełem jest dwutomowa publikacja (wyd. 1926-1927) Zbiory polskie. Archiwa, biblioteki, gabinety, galerie, muzea i inne zbiory pamiątek przeszłości w ojczyźnie i na obczyźnie w porządku alfabetycznym według miejscowości ułożone. Był również Chwalewik inicjatorem powołania (1921) pierwszego na ziemiach polskich Towarzy-

stwa Bibliofilów Polskich i współzałożycielem (1924) Towarzystwa Miłośników Exilibrisu.

Na prezesa ZBP został wybrany 4 XI 1922 roku w momencie trudnej sytuacji finansowej i organizacyjnej Związku. W trakcie trwającej do 4 V 1924 roku kadencji udało mu się doprowadzić do sfinalizowania kilku ważnych przedsięwzięć. Było to zakończenie prac nad nową wersją statutu i jego uchwalenie przez nowy już Zarząd (4 V 1924), ale jednym z najważniejszych osiągnięć było wydanie pierwszego polskiego projektu Przepisów katalogowania alfabetycznego w bibliotekach polskich (1923). Z powodu braku funduszy kontynuacja kursów bibliotekarskich i działalność odczytowa były utrudnione, jednak Chwalewik, dzięki swym rozlicznym znajomościom i umiejętnościom towarzyskim, potrafił pozyskać do akcji odczytowej liczne grono warszawskich przedstawicieli środowiska bibliotekarskiego.

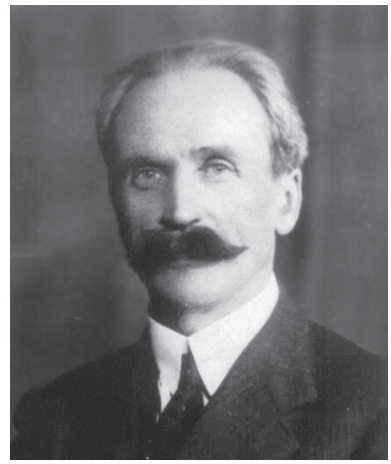

5. Faustyn Czerwijowski Prezes ZBP w latach 1924-1926

Urodził się 15 lutego 1873 roku w Małej Karabczyjówce w powiecie Kamieniec Podolski, zmarł w połowie września 1944 roku w Warszawie. Ojciec Franciszek był administratorem miejscowego majątku, matką była Julia z Buszyńskich. Uczęszczał do gimnazjum filologicznego w Kamieńcu, wydalony w 1892 roku z 6 klasy za „działalność antyrządową". Od tego czasu życie Czerwijowskiego stanie się przez kilkanaście lat pasmem zdarzeń, którymi można obdzielić kilku jego rówieśników. Zmieniał bowiem nazwiska, miejsca pobytu i rodzaje zajęć zarobkowych. Był działaczem konspiracyjnym Socjalnej Demokracji Królestwa Polskiego i Polskiej Partii Socjalistycznej, interesował się działalnością oświatową.

Po wydaleniu z gimnazjum uczęszczał do szkoły sztygarów w Dąbrowie Górniczej, w 1895 roku przeniósł się do zagłębia węglowego w Donbasie. Pracował fizycznie i umysłowo: jak górnik, giser, kreślarz. Służbę wojskową odbywał w Carskim Siole. W latach 1901-1902 podróżował po Europie, przez rok przebywał w Londynie, gdzie był składaczem czasopisma „Przedświt". Miał tu okazję zapoznać się bibliotekarstwem brytyjskim, bliżej poznał bibliotekę British Museum. Pracował jako robotnik, podróżował po Francji, Niemczech, Szwajcarii, Austrii. Podczas pobytu w Paryżu przez 4 miesiące uczęszczał na wykłady w Szkole Nauk Społecznych. Po powrocie do kraju administrował majątkiem ziemskim na Podolu do 1904 roku.

Lata 1904-1905 to okres pracy Czerwijowskiego m.in. w tajnej drukarni w Rydze, jako korektora w legalnym organie PPS „Kurier Codzienny". W Warszawie zameldował się jako ziemianin i rozpoczął pracę społeczną

przy zakładaniu i kierowaniu czytelniami. Aresztowany w końcu 1905 roku w tajnej drukarni w Warszawie, od 1906 roku koncentruje swoje zajęcia na prowadzonej uprzednio pracy oświatowej. Zdobyte na zachodzie Europy doświadczenia i obserwacje pozwoliły na wprowadzenie do bibliotek nowoczesnych narzędzi w rozwoju czytelnictwa.

Od maja 1907 roku jest jednym z kilku pracowników Towarzystwa Biblioteki Publicznej, zajmuje się inwentaryzacją i katalogowaniem zbiorów Czytelni naukowej tej organizacji, na gruncie której powstała Biblioteka Publiczna m. st. Warszawy. Od tego też roku jest uznawany za dyrektora biblioteki warszawskiej, chociaż formalnie został nim w 1913 roku, kiedy ufundowaną przez Eugenię Kierbedziową siedzibę otwarto przy ul. Koszykowej 26. Zbiory biblioteki liczyły wówczas ok. 100 tysięcy jednostek, z czego z darów pochodziło ok. 80 procent zbiorów. Zasługą Czerwijowskiego jest podwojenie liczby zbiorów do końca jego dyrektorowania w 1937 roku.

Dyrektor w latach 1913-1937, rozwinął sieć bibliotek miejskich, służył pomocą organizacjom społecznym w zakładaniu bibliotek, organizował kursy i szkolenia dla bibliotekarzy. W 1921 roku opracował i zgłosił do Sejmu RP projekt ustawy bibliotecznej. W strukturze organizacyjnej Towarzystwa Miłośników Historii Warszawy istniał Wydział Historii Książnic i Wiedzy Bibliotecznej, który w 1917 roku został przekształcony z inicjatywy Tadeusza Baranowskiego i Faustyna Czerwijowskiego w Związek Bibliotekarzy Polskich. Baranowski – jak pamiętamy – był pierwszym prezesem Związku, Czerwijowski był prezesem ZBP w latach 1924-1926. Siedziba Związku przez 40 lat mieściła się w budynku biblioteki warszawskiej, co było niewątpliwą zasługą ówczesnego dyrektora. Ponadto założył Roczną Szkołę Bibliotekarską przy b-ce m.st. Warszawy. Tam oraz w Wolnej Wszechnicy Polskiej prowadził wykłady. Zasługą Faustyna Czerwijowskiego jest też wydawanie od 1929 roku *Biuletynu Biblioteki Publicznej m, st. Warszawy*, który w 1934 roku przekształcony został w organ Związku ukazujący się pod tytułem *Bibliotekarz*.

Ważne podręczniki i opracowania autorstwa Czerwijowskiego to m.in. *Bibliotekarz. Krótkie wskazówki dla pracujących w bibliotekach* (1912) i *Biblioteki powszechne. Podręcznik dla zakładających i prowadzących biblioteki* (1919). W 1928 roku prezydentowi Warszawy złożył memoriał w sprawie rozwoju czytelnictwa w mieście. Autorstwa Czerwijowskiego są także doroczne sprawozdania o stanie Biblioteki Publicznej m. st. Warszawy. Przyczynił się również do wydania w 1923 roku *Przepisów katalogowania alfabetycznego w bibliotekach polskich*. Pisał instrukcje i informacje dotyczące opracowywania zbiorów bibliotecznych i korzystania z nich. Cała działal-

ność Czerwijowskiego pozwala z pełnym przekonaniem mówić o nim jako twórcy nowoczesnego bibliotekarstwa publicznego.

Ostatnie lata życia Faustyna Czerwijowskiego przypadły na czasy drugiej wojny światowej. Zmarł podczas Powstania Warszawskiego pod budynkiem na Powiślu, gdzie mieszkał, nie zdążono go ewakuować do siedziby biblioteki przy Koszykowej.

W pobliżu siedziby b-ki przy Koszykowej w Warszawie znajduje się niewielka ulica Faustyna Czerwijowskiego. Natomiast na budynku biblioteki wmurowana jest tablica pamiątkowa poświęcona pierwszemu dyrektorowi biblioteki m. st. Warszawy.

Odznaczenia i wyróżnienia

- Krzyż Oficerski IV Klasy Orderu Odrodzenia Polski
- Krzyż Niepodległości
- Honorowy członek Związku Bibliotekarzy Polskich
- Złoty Wawrzyn Akademicki. najwyższe wyróżnienie Polskiej Akademii Literatury

6. Edward Wilhelm Kuntze, Prezes w latach 1926-1933

Urodził się 6 marca 1880 roku we Lwowie jako syn Bernarda i Herminy z domu Birgfellner, zmarł 3 czerwca 1950 roku w Krakowie. We Lwowie ukończył gimnazjum, potem w latach 1898-1902 studiował historię (i geografię?) na Uniwersytecie Lwowskim, doktorat uzyskał w 1902 roku.

W latach 1903-1904 uczestniczył w ekspedycji naukowej do Rzymu pod patronatem Polskiej Akademii Umiejętności, która korzystała z zasobów archiwum i biblioteki watykańskiej. Potem studiował jeszcze w Lipsku i Berlinie, od 1906 roku podjął pracę w Bibliotece Jagiellońskiej, gdzie został kustoszem i rozpoczął pisanie artykułów o bibliotekach. W latach 1919-26 był dyrektorem Biblioteki Uniwersyteckiej w Poznaniu, intensywnie dbał o organizację i gromadzenie zbiorów tej biblioteki. Jego wiedza i energia były zapewne przyczyną, iż w 1921 roku został członkiem a potem przewodniczącym Komisji Reewakuacyjnej i Specjalnej w Moskwie i Leningradzie przy odzyskiwaniu zbiorów biblioteki Braci Załuskich, wywiezionych przez Rosjan jeszcze w czasie zaborów naszego kraju. Starania te opisał w publikacji *Zwrot polskich zbiorów bibliotecznych z Rosji* wydanej nakładem „Przeglądu Bibliotecznego", współfinansowanej przez ówczesny resort oświaty w 1937 roku.

W latach 1926-1933 Edward Kuntze przewodniczył Radzie Związku Bibliotekarzy Polskich. W roku1927 roku był pomysłodawcą a potem i redaktorem kwartalnika naukowego ZBP „Przegląd Biblioteczny", który funkcjonuje do chwili obecnej staraniem Stowarzyszenia Bibliotekarzy Polskich. Pierwszy redaktor zapowiedział, że czasopismo będzie zajmować się teorią

i techniką pracy bibliotecznej. Jego staraniom „Przegląd" zawdzięcza przetrwanie czasu kryzysu ekonomicznego lat trzydziestych i odrodzenie po II wojnie światowej.

Od początku 1927 roku został dyrektorem Biblioteki Jagiellońskiej, dokończył jej rozbudowę a potem przeprowadził bezpiecznie przez cały okres niemieckiej okupacji 1939-1945. Zapewne dzięki doskonałej znajomości języka niemieckiego Kuntzemu udało się przekonać Niemców do umieszczenia w nowych budynkach zbiorów innych bibliotek, (głównie Polskiej Akademii Umiejętności i Akademii Górniczo-Hutniczej). W czasie wojny należał też do nielegalnej – wedle prawa hitlerowskiego – komisji, która prowadziła spisy strat kierowanej przez niego biblioteki. Pomimo wielu zabiegów nie zdołał jednak uchronić przed wywozem cennych zabytków wawelskich. Po zakończeniu II wojny światowej polska opinia publiczna dowiadywała się o wieloletnich staraniach, tyczących powrotu zbiorów wawelskich, szczególnie zaś przeżywaliśmy powrót słynnych arrasów właśnie do Krakowa na Wawel.

Poza zajęciami związanymi z pełnionymi funkcjami dyrektorskimi Edward Kuntze był założycielem kół związku bibliotekarzy Polskich w Poznaniu i w Krakowie. Był członkiem-korespondentem PAU, jej Rady Bibliotecznej. członkiem Komisji Historycznej Poznańskiego Towarzystwa Przyjaciół Nauk, członkiem Państwowej Rady Archiwalnej, działał w międzynarodowym związku bibliotekarzy IFLA. Z dotychczasowych informacji wynika, że odbywał wiele podróży po Polsce i Europie, głównie dzięki sprawnemu kolejnictwu. Głównymi celami podróży były Poznań i Kraków, gdzie znajdowały się biblioteki uczelniane.

Swoje doświadczenia pracy bibliotecznej, społecznej i naukowej dokumentował w formie artykułów prasowych i referatów wygłaszanych publicznie w kraju i za granicą. Biblioteki, szczególnie naukowe, stały się dla Edwarda Kuntzego przedmiotem szczególnej troski. Usprawnienia organizacyjne tyczyły zarówno troski o kompletność zbiorów książek wydawanych w kraju jak i potrzebnych uczonym i studentom publikacji zagranicznych, wprowadzenie katalogu alfabetycznego, a także kursów kształcących i dokształcających bibliotekarzy. Nie zapominał też o czytelnikach bibliotecznych, opracował dla nich zasady korzystania ze zbiorów książkowych i czasopiśmienniczych.

Jak przystało na wielostronnie wykształconego człowieka, w kręgu jego zainteresowań znajdowała się również historia, podobnie jak to było w przypadku Stefana Vrtel-Wierczyńskiego. Kuntze zajmował się okresem bezkrólewia po wygaśnięciu dynastii Jagiellonów, poprzedzającym panowanie Stefana Batorego, którego wybór nastąpił głównie dzięki staraniom

Watykanu. Kilkadziesiąt lat pracy poświęcił na opracowanie i wydanie listów i dokumentów pisanych oczywiście po łacinie w latach 1581-1585 przez ówczesnego nuncjusza apostolskiego w Polsce. To trzytomowe dzieło to *Alberti Bolognetti nuntii apostolici in Polonia epistolae et acta 1581-1585*, opublikowane staranie Polskiej Akademii Umiejętności.

Znawcy dorobku naukowego Edwarda Kuntzego obliczyli, że 40 jego publikacji należy do dziedziny bibliotekoznawstwa i 25 do historii.

Odznaczenia i wyróżnienia

- Krzyż Oficerski Orderu Polonia Restituta
- Krzyż Komandorski Orderu Odrodzenia Polski
- Złoty Krzyż Zasługi
- Członek Honorowym Związku Bibliotekarzy Polskich

7. Stefan Vrtel-Wierczyński w latach 1933-39 przewodniczący Rady Związku Bibliotekarzy Polskich

Urodził się 12 grudnia 1886 roku w Hanowcach koło Stryja w rodzinie czeskiej jako Stefan Vrtel, zmarł 3 lutego 1963 roku w Poznaniu. Tu w pobliżu kampusu uniwersyteckiego znajduje się ulica jego imienia. W Stryju ukończył gimnazjum, następnie studiował filologię polską, klasyczną i słowiańską na Uniwersytecie Jana Kazimierza we Lwowie w latach 1905-1909. Był także stypendystą Zakładu Naukowego im. Ossolińskich, odbył praktykę w bibliotece ZNiO, doktorat uzyskał w 1915 roku. W czasie I wojny światowej był adiutantem powstającego Legionu Wschodniego potem przydzielony do komendy miasta Lwowa, gdzie współorganizował Archiwum Wojenne.

Do 1919 roku pracował jako nauczyciel w gimnazjach, w tym samym roku do swojego nazwiska dodał drugi człon Wierczyński, którym przez lata posługiwał się samodzielnie. Na przełomie lat 1919/1920 pracował w Bibliotece Jagiellońskiej. W 1923 roku podczas pracy w bibliotece uniwersytetu lwowskiego jako bibliotekarz, kustosz i następnie kierownik działu uzyskał habilitację z nauk pomocniczych literatury, czyli bibliografii i bibliotekarstwa, poszerzoną następnie o historię literatury polskiej i słowiańskiej. Od 1924 roku na uczelni lwowskiej prowadził wykłady z tych dziedzin, co było logicznym następstwem praktyki bibliotecznej.

Od 1927 roku w życiu Wierczyńskiego rozpoczął się wieloletni okres dyrektorowania bibliotekami. Przez pełne dziesięciolecie był dyrektorem Biblioteki Uniwersyteckiej w Poznaniu. W 1928 roku to właśnie Stefan Vr-

tel-Wierczyński powołał Poznańsko-Pomorskie Koło Związku Bibliotekarzy Polskich, a w latach 1933-39 był przewodniczącym Rady tego Związku. W 1937 roku objął stanowisko dyrektora Biblioteki Narodowej w Warszawie. Na początku 1940 roku Niemcy okupujący nasz kraj usunęli go z tego stanowiska. Podczas okupacji brał udział w tajnym nauczaniu w Krakowie i w Warszawie. W latach 1945-7 ponownie objął kierownictwo Biblioteki Narodowej. W 1947 roku założył *Bibliografię zawartości czasopism*, po roku rozpoczął pracę nad *Polską Bibliografią Literacką*, którą utworzono w niedawno powstałym Instytucie Badań Literackich PAN. Powrócił do Poznania w końcu 1947 roku, gdzie do połowy roku 1950 był kierownikiem biblioteki uniwersytetu poznańskiego, potem kuratorem tej biblioteki do 1960 roku.

Wieloletnie doświadczenie w pracy bibliotecznej Wierczyńskiego, codzienna praktyka w bibliotekach różnych typów, głównie jednak naukowych – stały się podstawą do formowania na piśmie oraz w postaci wykładów wielu postulatów zmierzających do racjonalizacji pracy bibliotecznej, tak od strony zaopatrzenia w nowości (tu także o wprowadzeniu egzemplarza obowiązkowego) jak i katalogowania oraz sporządzania wielu zestawień bibliograficznych. Wierczyński był przekonany, że szczególną rolę wobec książki odgrywają biblioteki uczelniane i dlatego od korzystających z nich uczonych należy wymagać zarówno budowania podstaw teoretycznych bibliologii jak i wskazówek do codziennego funkcjonowania bibliotek.

Dużą wagę przywiązywał Wierczyński do bibliografii, która może dostarczać wielu działań praktycznych, a następnie teoretycznych, czyli bibliologii i księgoznawstwa. Okres międzywojenny był obfity w prace z tych dziedzin, o czym można się przekonać na podstawie doświadczeń samego Wierczyńskiego oraz działalności jego starszych i młodszych kolegów (Łysakowski, Czerwijowski, Rulikowski, Muszkowski). Można stwierdzić, książkowe że opracowania autorskie Wierczyńskiego*Teoria bibliografii w zarysie* oraz *Organizacja bibliografii* a także artykuły prasowe stały się podstawami badawczymi nad książką jako przedmiotem, przede wszystkim jednak jako nośnikiem treści i definicji. Stąd książka może być poddana badaniom z dziedziny historii, także statystyki, ale również socjologii i psychologii. druga sfera to historia literatury polskiej i słowiańskiej.

Drugi nurt działalności naukowej Wierczyńskiego związany jest z literaturą staropolską. Przez dziesięć lat do roku 1962 był kierownikiem założonej z jego inicjatywy Katedry Literatur Słowiańskich na Uniwersytecie Poznańskim. Wydał również zabytki literatury średniowiecznej (m.in. *Rozmyślanie przemyskie* 1952, *Kazania gnieźnieńskie* 1953). Jego opracowania tyczące staropolszczyzny do dziś są obecne w lekturze obowiązkowej studentów polonistyki. Zajmował się również średniowieczną literaturą staro-

czeską, korzystał w tym przypadku ze zbiorów Biblioteki Ordynacji Krasińskich. Zainteresowanie mogło być motywowane jego pochodzeniem.

Odznaczenia i wyróżnienia

- Medal Niepodległości
- Medal Dziesięciolecia Polski Ludowej
- Nagroda Ministerstwa Szkół Wyższych
- Nagroda Polskiej Akademii Nauk
- Nagroda Naukowa Miasta Poznania
- Krzyż Komandorski Orderu Odrodzenia Polski

8. Łysakowski Adam Gracjan, w latach 1938-1949 Przewodniczący Rady Związku Bibliotekarzy Polskich

Urodził się 18 grudnia 1895 r. w Stanisławowie (obecnie Iwano-Frankowsk), z ojca Józefa i Zofii z Dylewskich, zmarł 30 września 1952 roku w Warszawie. Uczęszczał do szkół w Czortkowie, w Kołomyi ukończył gimnazjum o profilu klasycznym.

Przed I wojną światową rozpoczął studia filozoficzne na Uniwersytecie Lwowskim, w 1915 roku powołany do wojska austriackiego, gdzie został ranny na froncie. W latach 1917-18 w studiował w Wiedniu i Krakowie, potem ponownie we Lwowie w latach 1919-21. W 1918 roku został wcielony do Wojska Polskiego, we Lwowie rozpoczął studia biblioteczne,

także ukończył kurs dla bibliotekarzy wojskowych, W wojsku pozostał do 1925 roku, w tym czasie organizował i kierował bibliotekami wojskowymi w okręgu lwowskim. W połowie 1925 roku rozpoczął pracę jako bibliotekarz a potem kierownik i dyrektor biblioteki uniwersyteckiej w Wilnie. Doktorat *Uczucie jako podstawa oceny wartości*, obronił we Lwowie w 1926 roku, na krótko był zatrudniony w Bibliotece Uniwersytetu Warszawskiego jako kierownik działu książek, kilka miesięcy 1929 roku pracował w Poznaniu jako kustosz Biblioteki Uniwersyteckiej. Do wojny 1939 roku pracował w bibliotece wileńskiej, zorganizował komórkę informacyjną nazwaną Biurem Bibliograficznym. W tym czasie był także kierownikiem Biblioteki Synodu Ewangelicko-Reformowanego w Wilnie, gdzie skatalogował większość zbiorów tej placówki. Podczas II wojny światowej działał społecznie w wileńskim Czerwonym Krzyżu, kilka miesięcy pracował w Bibliotece TPN,

nauczał języka niemieckiego. Był kilka miesięcy w więzieniu jako zakładnik, na początku 1944 roku udało mu się wyjechać do Warszawy, rozpoczął pracę w bibliotekach: Uniwersyteckiej i Narodowej. Po Powstaniu Warszawskim wraz z innymi bibliotekarzami ratował zbiory biblioteczne, od początku 1945 roku na kilka miesięcy podjął pracę w krakowskiej Bibliotece Jagiellońskiej, potem był kierownikiem referatu bibliotek w Ministerstwie Oświaty. Przez następne 3 lata był kierownikiem powstałego z jego inicjatywy Państwowego Instytutu Książki i dyrektorem biblioteki Uniwersytetu Łódzkiego. Tam też prowadził wykłady z zakresu bibliotekarstwa. Dorobek publicystyczny i naukowy Łysakowskiego był i jest przedmiotem zainteresowania studentów bibliotekoznawstwa i kolejnych pokoleń badaczy. Jeszcze w Wilnie opublikował prace o teorii katalogu przedmiotowego, redagował Wileńską Bibliografię Regionalną, stanowiącą rejestr książek wydawanych w kilku sąsiednich województwach. Po II wojnie światowej została wydana długo opracowywana książka *Katalog przedmiotowy*. W Łodzi w 1948 roku habilitacja także tyczyła katalogu przedmiotowego. Po likwidacji PIK został dyrektorem Instytutu Bibliograficznego Biblioteki Narodowej i nadal pracował nad rozwojem służby bibliograficznej, miał też wykłady z zakresu bibliografii na Uniwersytecie Warszawskim. Dorobek Adama Łysakowskiego jest w dalszym ciągu przedmiotem zainteresowania następnych pokoleń bibliotekarzy i bibliografów, czego dowodem są prace zbiorowe, materiały pokonferencyjne, jak np. *Pamięci Adama Łysakowskiego* wydane przez Stowarzyszenie Bibliotekarzy Polskich czy materiały z sesji jubileuszowej *Adam Łysakowski: bibliotekarz, bibliograf, bibliolog*, wydane w serii Prac Instytutu Bibliograficznego BN. Badacze obliczają, że Łysakowski ma w dorobku ponad sto prac autorskich i ponad 10 prac, które redagował, także dla celów wydawniczych. Na zakończenie przypomnijmy, że Adam Łysakowski znajdował czas na włączanie się do działalności Związku Bibliotekarzy Polskich. Zaczęło się to jeszcze w Wilnie, gdzie od 1926 roku sprawował funkcję sekretarza a od 1930 do 1939 roku był prezesem regionalnego koła Związku. Zmarł nagle i w Warszawie został pochowany na cmentarzu ewangelickim przy ulicy Żytniej. Obszerny biogram autorstwa Michała Ambrosa zamieszczony jest w I tomie *Słownika pracowników książki polskiej*, Łódź 1972 s. 546-7.

Z inicjatywy Stowarzyszenia Bibliotekarzy Polskich ustanowione zostały dwie nagrody im. Adama Łysakowskiego: w 1983 Nagroda Naukowa SBP, w 1995 – Nagroda Młodych SBP. Natomiast w licznych opracowaniach i wspomnieniach nie można znaleźć, jakimi odznaczeniami za swoją wieloletnią pracę i działalność został uhonorowany bohater tego szkicu.

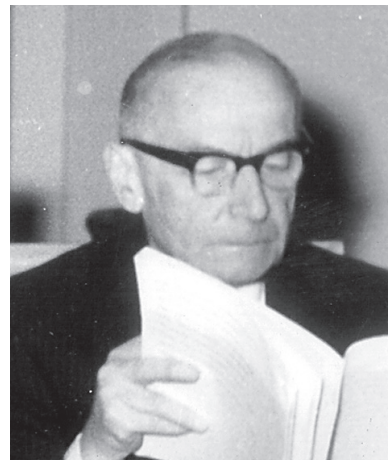

9. Adam Stebelski Przewodniczący Zarządu Głównego Związku Bibliotekarzy i Archiwistów Polskich w latach 1949-1953.

To był jeszcze okres, gdy niektóre organizacje zawodowe nosiły w nazwie rzeczownik Związek, potem zastąpiony przez „stowarzyszenie". Tak było m.in. z bibliotekarzami i księgarzami.

Stebelski urodził się 10 lipca 1894 roku w Kutnie, był synem Kazimierza Mariana (1863–1940), architekta, fundatora i współorganizatora biblioteki ludowej w Łodzi, oraz Marii Julii ze Skowrońskich. Zmarł 6 lipca 1969 w Warszawie, pochowany został w Łodzi.

Naukę rozpoczął we Włocławku, potem w Szkole Handlowej Zgromadzenia Kupców w Łodzi. Po próbie zdania matury niedaleko od Moskwy wrócił do Łodzi. Już podczas I wojny światowej w końcu 1915 roku rozpoczął studia na wydziale matematyczno-przyrodniczym, potem na wydziale prawa Uniwersytetu Warszawskiego, zaangażował się w działalność niepodległościową, zarabiał na chleb jako nauczyciel. W końcu 1918 roku wstąpił do nowego 36 pułku piechoty Legii Akademickiej, który wówczas brał udział w wojnie z Ukrainą. Po wyleczeniu ran odniesionych w czasie wojny powierzono Stebelskiemu kwestie zabezpieczenia dzieł sztuki zlokalizowanych na kresach wschodnich. W końcu 1922 roku obronił magisterium na UW, w 1923 roku rozpoczął pracę w Archiwum Głównym Akt Dawnych w Warszawie. Przygotowany przed wojną maszynopis pracy doktorskiej o przeszłości Litwy spłonął w czasie powstania warszawskiego, w 1949 r. przygotował rozprawę doktorską o przeszłości ziemi łódzkiej. Tytuł profesora nadzwyczajnego uzyskał w 1954 roku.

Opracowywał pomoce archiwalne do zespołów m.in. akt pruskich z okresu zaborów, akt sądowych i wojskowych oraz akt nuncjatury papieskiej. W tym czasie publikował wiele artykułów tyczących archiwaliów w czasopismach fachowych oraz w „Wiedzy i Życiu". Interesował się również kwestiami polonijnymi i narodowościowymi, wygłaszał referaty na zjazdach, kursach i innych forach archiwistów i historyków. Tym ostatnim zaproponował wraz z Aleksym Bachulskim nową klasyfikację i inwentaryzację akt.

Wiosną 1939 roku został dyrektorem AGAD, po zajęciu Warszawy przez Niemców we wrześniu 1939 zwolniony z tej funkcji, mimo to czuwał nad zasobem Archiwum, rejestrował akta wywożone przez okupantów do Rzeszy. W 1943 roku został aresztowany i osadzony na Pawiaku. Po Powstaniu Warszawskim udało się Stebelskiemu uratować część zasobów AGAD i ulokować je w klasztorze na Jasnej Górze.

Na początku 1945 roku został ponownie dyrektorem AGAD, przez kilka lat czuwał nad rewindykacją polskich archiwaliów zagrabionych przez hitlerowców, wielokrotnie wyjeżdżał w tym celu do Niemiec. Pod koniec 1953 roku został zwolniony z funkcji dyrektora, znalazł pracę w Instytucie Historycznym Polskiej Akademii Nauk, nadal prowadził wykłady z dziedziny archiwistyki na Uniwersytecie Warszawskim, w końcu 1953 roku otrzymał tytuł profesora nadzwyczajnego. Wykłady z dziedziny archiwistyki prowadził także na Uniwersytecie Łódzkim oraz okazjonalnie w Wojskowej Akademii Politycznej w Warszawie. Na emeryturę przeszedł w roku 1964.

W dorobku naukowym Adama Stebelskiego dominują prace historyczne i metodologiczne tyczące archiwistyki, oparte głównie na zasobach kancelaryjnych z XIX i XX stulecia. Najwięcej jego opracowań było publikowanych w periodyku „Archeion". Dwa opracowania uznaje się za ważne i potrzebne nadal archiwistom. To *Porządkowanie akt* oraz *Rękopis archiwalny i biblioteczny*. Natomiast doświadczenia i osiągnięcia z okresu drugiej wojny światowej zawarł w redagowanym przez siebie tomie z 1957 roku *Straty archiwów i bibliotek warszawskich w zakresie rękopiśmiennych źródeł historycznych*.

Archiwistyka była dla Stebelskiego ważną dziedziną ze względu na możliwości badania przeszłości, w tym także jako gałąź wiedzy dla studentów kierunków humanistycznych. Przez wiele lat uczestniczył w wielu konferencjach naukowych, wygłaszał referaty tyczące archiwistyki na podstawie zdobytej wiedzy i własnych doświadczeń badacza. Wiele z tych wypowiedzi było następnie zamieszczanych nie tylko w „Archeionie" ale także w tomach „Tek Archiwalnych" oraz w tomach wydawanych przez Instytut Historyczny Polskiej Akademii Nauk. Był przy tym członkiem a następnie

przewodniczącym komisji wydawniczej tego instytutu oraz jego członkiem Rady Naukowej.

W latach 1952-1959 był we władzach Towarzystwa Miłośników Historii.

Obszerny biogram Stebelskiego znajduje się w pierwszym tomie *Słownika biograficznego archiwistów polskich* z 1988 roku.

Odznaczenia i wyróżnienia

- Medal Dziesięciolecia
- Krzyż Niepodległości
- Złoty Krzyż Zasługi
- Brązowy Medal za Długoletnią Służbę
- Krzyż Kawalerski Orderu Odrodzenia Polski
- Medal 10-lecia Polski Ludowej
- Krzyż Oficerski Orderu Odrodzenia Polski

10. Andrzej Grodek Przewodniczący ZG Stowarzyszenia Bibliotekarzy Polskich w latach 1953-1956

Urodził się 30 listopada 1901 roku w Łodzi jako syn Jana i Anny z domu Prostnak, zmarł 23 listopada 1959 w Warszawie. Uczył się w łódzkiej szkole Zgromadzenia Kupców, w czasie wojny 1920 roku był w pułku piechoty, w 1921 roku uzyskał maturę i od tego czasu związał się z warszawską Wyższą Szkołą Handlową (po II wojnie światowej Szkoła Główna Planowania i Statystyki obecnie ponownie SGH). Po drugim roku studiów przerwał naukę z powodów materialnych, w 1925 roku wznowił studia i pod kierunkiem Ludwika Krzywickiego napisał pracę dyplomową tyczącą pieniędzy papierowych podczas insurekcji kościuszkowskiej. W 1926 roku został asystentem tej uczelni w katedrze historii handlu, w 1927 roku został członkiem Instytutu Gospodarki Społecznej. W latach 1927-29 był sekretarzem towarzystwa ekonomistów i pracował w kwartalniku „Ekonomista". W 1929 roku odbywał służbę wojskową, potem był na studiach w Paryżu jako stypendysta Funduszu Kultury Narodowej. Tu napisał pracę o znakach pieniężnych w Księstwie Warszawskim, w 1931 roku w kraju na jej podstawie uzyskał tytuł magistra. W 1935 roku uzyskał doktorat, w następnym roku habilitację.

Od tego momentu mógł prowadzić samodzielnie wykłady z historii ekonomiki i handlu; m.in. w Instytucie Pedagogicznym ZNP, równocześnie opracowywał hasła do Polskiego Słownika Biograficznego

I do Encyklopedii Nauk Politycznych. Był także działaczem Instytutu Gospodarstwa Społecznego. W 1936 roku sporządził katalog rzeczowy

druków zwartych biblioteki. Było to 90 tysięcy woluminów z zakresu nauk ekonomicznych, wraz z indeksami i klasyfikacją stosowaną w amerykańskiej Bibliotece Kongresu. Katalog został oddany do druku w 1939 roku a wydany w 1945 roku i był podstawą do uzupełniania zbiorów biblioteki według stanu sprzed II wojny światowej.

We wrześniu 1939 roku po ataku hitlerowców na Warszawę Andrzej Grodek był w Batalionach Obrony Warszawy, przez czas okupacji udało się, we współpracy z dyrektorem Biblioteki Narodowej Józefem Gryczem, ochronić zbiory biblioteki uczelnianej przez pozostawienie ich w dotychczasowej siedzibie przy ul. Rakowieckiej w Warszawie. Kronikarze odnotowali, że w dniu wyzwolenia Warszawy w styczniu 1945 roku przybył do ocalonego budynku biblioteki z kilkoma współpracownikami, by ją niebawem oddać czytelnikom. W 1945 roku uzyskał tytuł profesora nadzwyczajnego Po drugiej wojnie światowej Grodek był dwukrotnie rektorem uczelni w latach 1946-49 oraz 1956-59, często też opiekował się i kierował biblioteką uczelnianą. Ostatnie lata życia Grodka upływały pod znakiem zmian kadrowych, realizowanych przez władze partyjne i państwowe. Po objęciu po raz drugi funkcji rektora uczelni zrezygnował w końcu 1956 roku z funkcji Prezesa Zarządu Głównego SBP. Obowiązki te pełnił do końca kadencji wiceprezes Stefan Kotarski.

Przy tak wielu zajęciach uczelnianych i i funkcjach społecznych w ciężkim okresie polskiego stalinizmu Andrzej Grodek znajdował czas na pisanie o tematyce ekonomicznej i organizacyjnej. W trakcie tych prac był autorem odkryć archiwalnych, szczególnie tyczących pieniądza i bankowości. Pisał również o genezie kapitalizmu w Polsce, zajmował się także historią gospodarczą Ziem Odzyskanych, które wymagały naukowego i społecznego zagospodarowania. Równocześnie przygotowywał projekty nowoczesnego funkcjonowania uczelni, z którą był związany zawodowo.

Odznaczenia i wyróżnienia

- Order Sztandaru Pracy II klasy
- Krzyż Komandorski Orderu Odrodzenia Polski
- Krzyż Kawalerski Orderu Odrodzenia Polski

11. Bogdan Horodyski przewodniczący ZG Stowarzyszenia Bibliotekarzy Polskich w latach 1957-65

Urodził się w 9 maja 1904 roku w Opatowie (Kieleckie), zmarł w Warszawie 24 maja 1965.

Maturę uzyskał w 1925 roku w realnym gimnazjum w Radomiu. W 1932 roku ukończył historię na Uniwersytecie Warszawskim, potem przygotowywał pracę doktorską, która spłonęła w czasie wojny. Po ukończeniu studiów w latach 1932-44 pracował w Bibliotece Ordynacji Zamojskich w Warszawie, od 1945 roku w Bibliotece Narodowej – w latach 1956-62 był dyrektorem, potem do końca życia wicedyrektorem. Biblioteka Ordynacji Zamojskiej uległa w czasie wojny zniszczeniu. Horodyski próbował odtworzyć z pamięci niektóre ważne elementy spalonych zbiorów w kilku opracowaniach syntetycznych. W czasie II wojny światowej gromadził polską prasę konspiracyjną. Kiedy rozpoczął pracę po wojnie, udało mu się ocalone zbiory rękopisów zamojskich połączyć z ocalałymi rękopisami zbiorów Krasińskich. Równocześnie był redaktorem naczelnym „Przeglądu Bibliotecznego". W drugiej połowie lat pięćdziesiątych prowadził zajęcia na wydziale bibliotekoznawstwa Uniwersytetu Warszawskiego. Za prace nad gromadzeniem i odtwarzaniem rękopisów otrzymał tytuł docenta w 1955 roku. Najwięcej uznania środowiskowego i społecznego budziły skuteczne wysiłki Horodyskiego nad całościową działalnością Biblioteki Narodowej. Jego zasługą było uzyskanie Pałacu Rzeczypospolitej na przechowywanie zbiorów specjalnych. Budynek Krasińskich przy ul. Okólnik w Warszawie został wykorzystany na drukarnię, introligatornię i dział wydawnictw BN.

W końcu lat pięćdziesiątych dyrektor Horodyski wychodził u władz przejęcie na siedzibę Biblioteki Narodowej budynku przy ul. Hankiewicza, przeznaczonego pierwotnie na archiwum. Równocześnie wystarał się o lokalizację i budowę nowego gmachu Biblioteki Narodowej. Czuwał nad projektem i uzyskał zgodę na postawienie gmachu w Al. Niepodległości przy Polu Mokotowskim w Warszawie.

W 1957 roku obchodzono uroczyście 40-lecie Stowarzyszenia Bibliotekarzy Polskich z udziałem ministrów kultury i oświaty. Wybrany wówczas przewodniczący prezesował Stowarzyszeniu przez 3 kadencje. Niewątpliwą zasługą Prezesa była zorganizowana w 1959 roku w Warszawie sesja Rady IFLA. Wówczas także z inicjatywy Horodyskiego ruszyło kształcenie bibliotekarzy w Jarocinie.

Zdolności organizacyjne Horodyskiego szły od początku w parze z realizacją zainteresowań starodrukami i piśmiennictwem współczesnym, których to dziedzin był zarówno badaczem jak też autorem, współautorem lub redaktorem. Proszę o wyrozumiałość osobistą, gdyż miałem okazję poznać Pana Dyrektora i legendę o nim jako początkujący współpracownik Instytutu Książki i Czytelnictwa. Był dla mnie (i zapewne moich kolegów) wszystkowiedzącym i wszechmocnym w dziedzinie szeroko rozumianego bibliotekarstwa i bibliotekoznawstwa. Dlaczego? Bo potrafił łączyć realność z wiedzą i pomysłowością. Był m.in. autorem „Podręcznika paleografii ruskiej" jak i konstruktorem „Pism wybranych Adolfa Dygasińskiego" w 24 tomach, zajmował się m.in. kartografią Śląska i innymi poważnymi kwestiami. A na dodatek w 1946 roku przygotował satyryczny utwór „Szopka Biblioteki Narodowej".

Nie dziwi więc, że kolejne rocznice związane z życiem i twórczością Bogdana Horodyskiego są okazją do wspominania działalności takiego nieprzeciętnego człowieka przez ludzi, którzy go pamiętają, jak i tych, którzy poznają do z dostępnego piśmiennictwa. Był bowiem zainteresowany całym obszarem powstawania, udostępniania i recepcji książki – zarówno dawnej jak i współczesnej. Dlatego też interesował się samym zawodem bibliotekarza, jego kształceniem i umiejętnościami zawodowymi. Do tego dołączyć jeszcze można kwestie budownictwa bibliotecznego i ustawowego uregulowania bibliotek i bibliotekarstwa.

Nie dziwi więc, że dorobek piśmienniczy i obszary działalności społecznej Horodyskiego są wciąż w kręgu zainteresowania następnych pokoleń bibliotekarzy i historyków nauki o książce. „Encyklopedia wiedzy o książce" oraz „Słownik pracowników książki polskiej" zamieszczają biogramy dyrektora. Wspomnienia pośmiertne o Horodyskim zamieściły dwa znane w 1965 roku dzienniki; „Trybuna Ludu" i „Życie Warszawy".

Odznaczenia i wyróżnienia

- Medal Dziesięciolecia Polski Ludowej
- Krzyż Kawalerski Orderu Odrodzenia Polski
- Odznaka Zasłużony Działacz Kultury

12. Jan Alojzy Baumgart, przewodniczący Zarządu Głównego SBP w latach 1966-1969

Urodził się 4 marca 1904 roku w Wudzynku na Pomorzu, zmarł 17 sierpnia 1989 roku w Krakowie. Gimnazjum ukończył w pomorskim Chełmnie, do 1920 roku należał do filomackiego Towarzystwa Tomasza Zana. Studiował na Uniwersytecie Poznańskim, w 1928 roku uzyskał tytuł magistra filozofii ze szczególnym uwzględnieniem historii i języka niemieckiego, po kilku latach obronił doktorat także z filozofii. Pracę rozpoczął w Archiwum Państwowym w Bydgoszczy, następnie kilka lat pracował w gimnazjum w Koźminie Wielkopolskim, od 1931 roku podjął pracę w Bibliotece Uniwersytetu Poznańskiego a od 1937 roku w bibliotece Poznańskiego Towarzystwa Przyjaciół Nauk. Pracą w bibliotekach związał się do końca życia.

Podczas okupacji niemieckiej odmówił podpisania volkslisty, za co – jak większość Polaków z tego regionu - został wysiedlony z Poznania do Generalnej Guberni, udało mu się zamieszkać w Krakowie. Tu podczas okupacji niemieckiej pracował w Bibliotece Państwowej (wówczas Staatsbibliothek), w jej czytelni głównej i pionie informacji bibliograficznej. Umożliwiał czytelnikom korzystanie z części ocalałych zbiorów, będących podstawami nielegalnego kształcenia Polaków z dziedziny geodezji i górnictwa. W 1944 roku został aresztowany i przebywał podkrakowskim obozie jenieckim w Płaszowie. Po wojnie podjął pracę w Bibliotece Uniwersyteckiej w Poznaniu, tu uzyskał doktorat. Od początku 1948 roku wrócił ponownie do Krakowa, był dyrektorem Biblioteki Jagiellońskiej i docentem a następnie profesorem UJ. Na początku lat sześćdziesiątych sfinalizował konieczną od lat rozbudowę Biblioteki UJ. Prowadził wykłady

w Instytucie Bibliotekoznawstwa i Informacji Naukowo-Technicznej przy WSP w Kielcach i w kilku innych uczelniach. Na emeryturę przeszedł w roku 1974.

Był inicjatorem i współautorem dorocznych i przeglądowych Bibliografii Historii Polskiej. Natomiast o swoich doświadczeniach zawodowych oraz osobistych przeżyciach z trudnych okresów tworzenia bibliotek oraz dramatycznych czasów okupacji niemieckiej pisał w artykułach drukowanych w prasie fachowej i naukowej.

Szczególną troską Baumgarta było kształcenie bibliotekarzy. Zapewne dlatego był współtwórcą periodyku „Roczniki Biblioteczne", przypominał wydarzenia tyczące bibliotek i ich pracowników w wielu opracowaniach tyczących bibliotek w Poznaniu i Krakowie. Godną polecenia jest jego książka *Bibliotekarstwo, biblioteki, bibliotekarze*, wydana przez SBP w 1983 roku, będąca wyborem prac z dorobku autora. Pracowitość Jana Baumgarta widoczna była także w organizowaniu szkolenia bibliotekarzy, czynnym udziale w prowadzeniu studiów bibliotekoznawczych w roli dydaktyka i praktyka. Jan Baumgart był inicjatorem i jednym z członków Komisji Egzaminacyjnej dla Bibliotekarzy Dyplomowanych oraz członkiem Komisji do spraw Bibliotek i Informacji Naukowej Rady Głównej Nauki, Szkolnictwa Wyższego i Techniki. Swoją wiedzą dzielił się także na forach międzynarodowych, głównie na konferencjach IFLA.

Można za byłą redaktor naczelną „Przeglądu Bibliotecznego" Barbarą Sordylową powtórzyć, że Jan Baumgart był człowiekiem dobrej roboty. Zostawił po sobie tak bogaty dorobek autorski, że można nim obdzielić wielu bibliotekarzy i ich nauczycieli.

Czytelnicy biogramów zaważają zapewne, że od odzyskania niepodległości Polski w 1918 roku polscy uczeni z dziedziny historii i bibliologii bardzo często pracowali przemiennie lub równolegle i w Krakowie i w Poznaniu. Te dwa „odzyskane" dla Niepodległej ośrodki zdumiewały siłą przyciągania. Chodziło zapewne o to, by posiadaną i zdobywaną wiedzą utrwalić na zawsze polskość Małopolski i Wielkopolski. Podobne motywy dotyczyły także okresu po II wojnie światowej, co widać w piśmiennictwie naszego bohatera.

W odniesieniu do osoby Jana Baumgarta wspomnieć należy, że intensywnie uczestniczył w działalności Związku a potem Stowarzyszenia Bibliotekarzy Polskich już od roku 1947, w latach 1954-67 był przewodniczącym Oddziału Krakowskiego Stowarzyszenia. W 1967 roku Stowarzyszenie obchodziło półwiecze swojego istnienia, w trakcie tej kadencji zakończone zostały prace nad ustawą o bibliotekach.

Odznaczenia i wyróżnienia

- Krzyż Komandorski Orderu Odrodzenia Polski
- Medal Komisji Edukacji Narodowej

- Nagroda I stopnia im. Heleny Radlińskiej
- Zasłużony Działacz Kultury
- Odznaka Tysiąclecia Państwa Polskiego
- Brązowy Medal za Zasługi dla Obronności Kraju
- Honorowe członkostwo SBP

13. Stanisław Badoń, przewodniczący ZG Stowarzyszenia Bibliotekarzy Polskich w latach 1969-1972

Urodził się 14 listopada 1926 roku w Woli Gręboszowskiej w powiecie Dąbrowa Tarnowska, zmarł 16 kwietnia 1997 roku w Poznaniu, pochowany na pobliskim cmentarzu w Krzesinach.

Absolwent Uniwersytetu Jagiellońskiego z dziedziny historii, gdzie studiował w latach 1947-52, równocześnie w latach 1948-51 był słuchaczem studium dziennikarskiego przy UJ, w 1966 roku na Uniwersytecie Wrocławskim obronił pracę doktorską o bibliotekach publicznych w województwie szczecińskim. Z tym regionem związał się na ponad 20 lat od 1953 roku, gdy rozpoczął pracę urzędniczą jako referent do spraw czytelnictwa i bibliotek i wizytator Wydziału Kultury w Wojewódzkiej Radzie Narodowej. Od początku 1955 roku został dyrektorem Wojewódzkiej i Miejskiej Biblioteki Publicznej w Szczecinie, noszącej obecnie nazwę Książnica Pomorska. W 1964 roku uzyskał tytuł bibliotekarza dyplomowanego, wcześniej zdał egzamin przed komisją dla pracowników bibliotek. Pod jego kierownictwem biblioteka szczecińska rozpoczęła gromadzenie zbiorów, w tym także specjalnych, takich jak rękopisy, zbiory muzyczne i kartograficzne. Była to logiczna kontynuacja działalności biblioteki miejskiej, założonej przez Niemców na początku XX wieku. Odzyskiwano zbiory biblioteczne wywożone za granicę w trakcie i po drugiej wojnie światowej. Także osiadający po wojnie Polacy przekazywali część swoich zbiorów powstającej bibliotece. W 1965 roku biblioteka szczecińska uzyskała status biblioteki naukowej, a w 4 lata później otrzymała prawo do dostarczania przez wydawców egzemplarza

obowiązkowego druków publikowanych w kraju. Zasługą ówczesnego dyrektora było także nadanie Książnicy Pomorskiej z okazji obchodów tysiąclecia państwa polskiego imienia Stanisława Staszica. Dodajmy do tych zasług jeszcze poszerzenie działalności informacyjnej biblioteki, organizację imprez kulturalnych, działalność wydawniczą i współpracę z instytucjami krajowymi i zagranicznymi.

W latach 1959-1974 Stanisław Badoń był redaktorem czasopisma „Bibliotekarz Zachodnio-Pomorski", które powstało z jego inicjatywy. Publikował w tym periodyku wiele swoich artykułów i opracowań dotyczących działalności bibliotek publicznych. Oblicza się, że w tzw. okresie szczecińskim był autorem ok. 40 opracowań omawiających i prognozujących różne sfery działalności bibliotekarstwa publicznego. Był jednym z inicjatorów powołania i współwydawania od 1972 roku przez Stowarzyszenie Bibliotekarzy Polskich oraz Bibliotekę Polskiej Akademii Nauk periodyku „Przegląd Biblioteczny". W latach 1967-72 był także redaktorem „Rocznika Wojewódzkiej i Miejskiej Biblioteki Publicznej im. Stanisława Staszica w Szczecinie". W jego kręgu zainteresowań była także bibliografia, czego przykładem jest artykuł *Rozwój bibliografii w Polsce Ludowej* zamieszczony w 1967 roku w „Bibliotekarzu Zachodnio-Pomorskim" z 1967 roku.

Równocześnie z kierowaniem biblioteką Stanisław Badoń prowadził wykłady i zajęcia dydaktyczne w Państwowym Ośrodku Korespondencyjnego Kształcenia Bibliotekarzy w Jarocinie k. Poznania, wykładał w uczelniach kształcących nauczycieli, prowadził także zajęcia w szkołach średnich.

W 1974 roku zamieszkał w Poznaniu, w latach 1974-1992 był dyrektorem Biblioteki Głównej Politechniki Poznańskiej, w tym czasie znacznie została powiększona powierzchnia biblioteki i co istotne, jej zbiory zostały skomputeryzowane. W tym czasie opublikował ok. 80 artykułów i opracowań dotyczących działalności bibliotekarstwa naukowego. Przez okres 6 lat (1984-1990) był jeszcze redaktorem naczelnym miesięcznika „Bibliotekarz".

O docenianiu zasług dla bibliotekarstwa pamiętają jego następcy. W 2009 roku Marszałek Województwa Zachodniopomorskiego ogłosił doroczny konkurs im. Stanisława Badonia na najlepszego bibliotekarza w województwie, od kilku lat jedna z sal czytelni biblioteki nosi imię zasłużonego dyrektora.

Stanisław Badoń był zwolennikiem nowoczesności w organizacji pracy bibliotek. Znajdował jeszcze czas na działalność społeczną: przez 20 lat był przewodniczącym zarządu okręgu SBP w Szczecinie oraz dwukrotnie wiceprzewodniczącym Zarządu Głównego Stowarzyszenia. Na przewodniczącego został wybrany na Zjeździe w Kielcach w czerwcu 1969 roku: na

obecnych 97 delegatów głosy za Badoniem oddało 94 delegatów. Jednym z najważniejszych tematów była – jak przez wiele lat – ustawa biblioteczna.

Odznaczenia i wyróżnienia

- Złoty Krzyż Zasługi
- Krzyż Kawalerski Orderu Odrodzenia Polski
- Nagroda Ministra Edukacji Narodowej

14. Witold Stankiewicz, przewodniczący Zarządu Głównego Stowarzyszenia Bibliotekarzy Polskich przez 3 kolejne kadencje w latach 1972-1981

Urodził się 30 sierpnia 1919 roku w Kargoszynku w powiecie ciechanowskim, rodzice – Stanisław i Konstancja z Rutkowskich. Po ukończeniu szkoły średniej pracował od 1936 roku w Spółdzielni Spożywców w Ciechanowie. Od 1939 roku mieszkał w Warszawie, przez jakiś czas pracował w Warszawskiej Spółdzielni Mieszkaniowej na Żoliborzu. Podczas okupacji przyjaźnił się z Krzysztofem Kamilem Baczyńskim, czterdzieści lat później opublikował o nim wspomnienie. Po Powstaniu Warszawskim udało się Stankiewiczowi wyjść z Warszawy wraz z ludnością cywilną. Ale już w 1945 roku wrócił do Warszawy, rozpoczął studia z filologii polskiej na Uniwersytecie Warszawskim, w 1950 roku przez kilka miesięcy był słuchaczem Studium Przygotowawczego do Kształcenia Kadr Naukowych, potem przez 3 lata był aspirantem tego Studium. W 1954 roku był przez kilka miesięcy zatrudniony w Wydziale Nauki KC PZPR, od 1955 roku pracował w Instytucie Historii PAN, studia ukończył w 1956 roku, w 1961 obronił doktorat „Konflikty społeczne na wsi polskiej w latach 1918-1920", habilitację uzyskał w 1971 roku, tytuł profesora nadzwyczajnego otrzymał w 1977 roku.

Przed wojną i po wojnie należał do organizacji młodzieżowych, od 1948 roku w partii: PPS, potem w PZPR. W latach 1955-1999 był związany z Instytutem Historii Polskiej Akademii Nauk, od 1962 do 1982 roku był dyrektorem Biblioteki Narodowej. Tu założył „Rocznik Biblioteki Narodowej",

którym kierował i go redagował. Zajmował się zarówno badaniem ruchu ludowego jak i bibliotekarstwem.

Prowadził wykłady w Wyższej Szkole Humanistycznej w Pułtusku, pisał tematyczne poradniki bibliograficzne związane z wydarzeniami historycznymi i osobami tworzącymi historię i współczesność. Do tego jest autorem wstępów do publikacji zarówno tyczących historii Polski jak i do tych, które tematycznie związane są z bibliotekarstwem i ruchem wydawniczym.

Można powiedzieć, że pracowitość i horyzonty zainteresowań oraz realizacji tematycznych w przypadku Witolda Stankiewicza są imponujące. Przykładem może służyć bibliografia prac w katalogu Biblioteki Narodowej. Do tego należy dodać jego obecność na forach publicznych, w dużym stopniu związanych z pełnieniem funkcji Prezesa Zarządu Głównego Stowarzyszenia Bibliotekarzy Polskich. Był bowiem czynnym uczestnikiem wielu konferencji i spotkań na szczeblu państwowym, głównie na forum Państwowej Rady Bibliotecznej przy Ministrze Kultury i Sztuki. Tu warto wspomnieć publikacje *Raport o stanie bibliotek polskich*, 1974, *Stan i perspektywy dokumentacji naukowej*, 1974 oraz *O dalszą modernizację bibliotek polskich* 1975.

Za czasów prezesury Witolda Stankiewicza Stowarzyszenia zostało odznaczone Krzyżem Komandorskim Odrodzenia Polski. Sztandar SBP w grudniu 1977 roku dekorował Andrzej Werblan, ówczesny Sekretarz KC PZPR.

Związek personalny – dyrektor BN i Prezes SBP – był pożyteczny i użyteczny. Na forum stowarzyszeniowym referaty wygłaszał Dyrektor BN, a w Bibliotece Narodowej i Ministerstwie Kultury często rozmawiano o postulatach zgłaszanych przez SBP. Był to okres wysokiego członkostwa w Stowarzyszeniu – ponad 11 tysięcy. Także w tym czasie Minister Kultury i Sztuki ogłosił rok 1976 Rokiem Bibliotek i Czytelnictwa. Inauguracja odbyła się we Wrocławiu na posiedzeniu Państwowej Rady Bibliotecznej i Zarządu Głównego SBP. Natomiast uroczystość 60-lecia urodzin Witolda Stankiewicza obchodzono w Pałacu Rzeczypospolitej we wrześniu 1979 roku.

Odznaczenia i wyróżnienia

- Krzyż Oficerski Orderu Odrodzenia Polski
- Krzyż Komandorski Orderu Odrodzenia Polski
- Brązowy i Srebrny Medal za Zasługi dla Obronności Kraju
- Medal XXX-lecia Polski Ludowej

15. Stefan Kubów, prezes Zarządu Głównego Stowarzyszenia Bibliotekarzy Polskich w latach 1981-1989

Urodził się 4 maja 1948 roku, związany z Wrocławiem, tu ukończył bibliotekoznawstwo, był bibliotekarzem w Studium Nauczycielskim, potem na Uniwersytecie, w latach 1972-1985 pracował jako asystent a następnie adiunkt w Instytucie Bibliotekoznawstwa Uniwersytetu we Wrocławiu. W 1978 roku obronił pracę doktorską na Uniwersytecie Gdańskim *Książka Wielkiej Emigracji w Wielkopolsce (1831-1862)* wydaną we Wrocławiu w 1980 roku.

Od 1985 roku był dyrektorem Biblioteki Uniwersytetu Wrocławskiego, od 1990 roku dyrektorem Zarządu Biura Obsługi Bibliotek sp. z o. o. we Wrocławiu, w latach 1997-2009 był adiunktem w Instytucie Bibliotekoznawstwa Uniwersytetu Śląskiego, od 1997 roku dyrektor Biblioteki Dolnośląskiej Szkoły Wyższej.

Poza wymienionym doktoratem opublikował w formie książkowej kilka zbiorów materiałów pokonferencyjnych oraz kilka własnych publikacji metodycznych dla studentów bibliotekoznawstwa, w tym także *Sylwetki polskich bibliologów* w znanym cyklu Ossolineum „Książki o książce".

Jest współpracownikiem i autorem wielu publikacji w periodykach „Bibliotekarz" i „Poradnik Bibliotekarza", autorem referatów wygłaszanych na konferencjach bibliotekoznawczych oraz recenzentem książek, których tematyka dotyczy bibliotek, książek i czytelnictwa.

Stefan Kubów jest aktywnym działaczem SBP, udziela się w kołach i sekcjach Stowarzyszenia oraz Polskiego Towarzystwa Bibliologicznego.

Został wybrany Przewodniczącym Zarządu Głównego SBP w początkowym okresie wielkich przemian w naszym kraju, gdy krytyce poddawano realizowaną przez władze państwowe politykę kulturalną oraz zaniedbania dotyczące książki, w tym głównie edukacji, bibliotek i czytelnictwa. W kilka miesięcy po wyborach SBP został w kraju wprowadzony stan wojenny, zmalała liczba członków stowarzyszenia o ok. 5 tysięcy.

Stowarzyszenie pod prezesurą Stefana Kubowa zainicjowało ustanowienie własnej nagrody literackiej. W 1983 roku otrzymali ją Wojciech Żukrowski, Michalina Wisłocka i Adam Słodowy. Z inicjatywy SBP reaktywowano działalność Państwowej Rady Bibliotecznej, utrzymano w gestii Ministerstwa Kultury dwóch ośrodków kształcenia bibliotekarzy w Warszawie i Jarocinie. Stowarzyszenie odrodziło się w ciągu kilku lat ilościowo, liczba członków w 1985 roku przekroczyła 10 tysięcy.

Stefan Kubów był Przewodniczącym ZG SBP przez 3 kadencje, organizował wiele konferencji i innych imprez wspomagających dowartościowanie zawodu bibliotekarza przez władze państwowe i lokalne. Stowarzyszenie prowadziło wówczas wielostopniowy dialog z wieloma środowiskami, m.in. zawarto porozumienie o współpracy ze Stowarzyszeniem Księgarzy Polskich, ze Związkiem Literatów Polskich. Co też istotne – dzięki wprowadzeniu tytułów prasowych SBP „Bibliotekarza" i „Poradnika Bibliotekarza" do sprzedaży w sieci „Ruchu" kilkakrotnie wzrósł poziom ich sprzedaży. Inicjowano wiele imprez rocznicowych, związanych z działalnością SBP, z bibliotekarstwem jak i tych o znaczeniu ogólnopaństwowym.

Odznaczenia i wyróżnienia

- Brązowy i Złoty Medal za Zasługi dla Obronności Kraju
- Brązowy Krzyż Zasługi
- Srebrny Krzyż Zasługi
- Złoty Medal za Długoletnią Służbę
- Zasłużony Działacz Kultury
- Nagroda Prezydenta Miasta Wrocławia za działalność na rzecz bibliotekarstwa we Wrocławiu
- Honorowa Odznaka Stowarzyszenia Bibliotekarzy Polskich

16. Stanisław Czajka, przewodniczący ZG Stowarzyszenia Bibliotekarzy Polskich w latach 1989-2001

Syn Antoniego i Barbary Sawuła, urodził się 22 kwietnia 1941 roku w Dąbrówce w powiecie tarnobrzeskim. W latach 1962-1965 był nauczycielem w szkole podstawowej w Rzeszowie, w latach 1966-1975 pracował kolejno w Komitecie Miejskim PZPR, w Komitecie Wojewódzkim i Komitecie Centralnym. Ukończył Wyższą Szkołę Pedagogiczną w Krakowie, w latach 1975-1978 studiował w Wyższej Szkole Nauk Społecznych w Warszawie, w 1978 roku obronił pracę doktorską. W latach 1978-79 pracował w Instytucie Kultury, od 1979 do 1983 roku był zastępcą Dyrektora Biblioteki Narodowej, od 1983 roku został Dyrektorem, funkcję tę pełnił do 1992 roku, w latach 1993-2006 był zastępcą dyrektora BN, następnie doradcą dyrektora BN. Za jego czasu oddano do użytku budynek książnicy przy Polu Mokotowskim. Po zakończeniu kadencji w Stowarzyszeniu został w 2001 roku honorowym przewodniczącym Stowarzyszenia Bibliotekarzy Polskich.

Stanisław Czajka był członkiem Rady Programowej czasopism wydawanych przez Bibliotekę Narodową, był także czynnym uczestnikiem dyskusji o bibliotekarstwie. Podkreślał rolę Stowarzyszenia w integracji zawodowej bibliotekarzy, szczególnie w okresie transformacji ustrojowej naszego państwa. W trakcie jego kadencji komisje parlamentarne i władze resortowe otrzymywały społeczne projekty i opinie tyczące podstaw prawnych działalności bibliotecznej. Do tego celu wykorzystywał swoje doświadczenia z pierwszych lat pracy w tzw. Polsce powiatowej, czyli na prowincji. Troszczył się o podstawy ekonomiczne i materialne Stowarzyszenia Biblioteka-

rzy Polskich, szczególną rolę przywiązywał do działalności wydawniczej i informacyjnej. Z okazji 95 rocznicy SBP użył określenia, iż wydoroślało nam Stowarzyszenie.

W czasie, gdy szczególną rolę odgrywały finanse, zwracał uwagę na nadmierną komercjalizację kultury. Dlatego ważną rolę przywiązywał do tworzenia i stosowania nowego prawa bibliotecznego. W artykułach drukowanych na łamach „Bibliotekarza" mówił o koniecznym obowiązku przekazywania wybranym bibliotekom egzemplarza obowiązkowego. Duże znaczenie przywiązywał do komputeryzacji i automatyzacji obsługi czytelników w bibliotekach. Doradzał budowniczym i inwestorom nowych budynków bibliotecznych (m.in. Biblioteki Śląskiej i Biblioteki Pomorskiej).

Swoje poglądy na kwestie biblioteczne wyrażał także w wywiadach, jakie udzielał redakcjom czasopism branżowych. Wieloletnia działalność społeczna Stanisława Czajki w tzw. obszarze bibliotecznym była wielostronna i może być wzorem dla następców w drugim stuleciu Stowarzyszenia Bibliotekarzy Polskich.

Odznaczenia

- Złota Honorowa Odznaka Związku Młodzieży Wiejskiej
- Złoty Krzyż Zasługi
- Zasłużony Działacz Kultury
- Medal Brązowy Za Zasługi dla Obronności Kraju
- Medal 40-lecia PRL
- Krzyż Kawalerski Orderu Odrodzenia Polski
- Honorowa Odznaka Stowarzyszenia Bibliotekarzy Polskich

17. Jan Wołosz, Przewodniczący Zarządu Głównego Stowarzyszenia Bibliotekarzy Polskich w latach 2001-2005

Urodził się 5 marca 1937 roku w Majdanie Królewskim k. Tarnobrzega.

W 1960 roku ukończył studia bibliotekoznawcze w Warszawie, po czym związał się z Biblioteką Narodową. Najpierw kilkanaście lat pracował w Instytucie Książki i Czytelnictwa, gdzie zajmował się badaniami terenowymi oraz kontaktami z bibliotekami. W 1976 roku został sekretarzem naukowym BN, co równało się funkcji zastępcy dyrektora, odpowiedzialnego za kontakty z bibliotekami w kraju i za granicą. Pracę etatową a Bibliotece Narodowej zakończył w 2005 roku.

Członkiem SBP został w 1965 roku, od 1990 roku był redaktorem naczelnym miesięcznika „Bibliotekarz" do 2012 roku. Jest członkiem honorowym Stowarzyszenia Bibliotekarzy Polskich.

Autor publikacji książkowych

Meandry polskiego bibliotekarstwa 1991-2011 , Wyd. SBP 2011 w serii Nauka-Dydaktyka-Praktyka" będąca zbiorem felietonów pisanych do miesięcznika „Bibliotekarz" oraz *Jaka biblioteka publiczna?* Wyd. SBP 2001, s. 148

Jest autorem ponad 550 rozpraw, artykułów i recenzji książek, Redaktor tomów zbiorowych, będących materiałami pokonferencyjnymi:

- *Charakterystyka obsługi bibliotecznej gromady* (wraz z Jerzym Majem) BN 1966
- *Organizacja biblioteki i kierowanie jej działalnością*, POKKB 1974

- *Problemy centralizacji w bibliotekarstwie ZSSR* , red. nauk. I przedmowa, BN IKiCz 1976
- *Organizacja biblioteki i kierowanie jej działalnością*, Wyd. SBP, CUKB, 1981
- *Funkcje ponadlokalne bibliotek publicznych* SBP 2000,
- *Jak automatyzujemy publiczne biblioteki ?*, Wyd. SBP 2001
- *Standardy biblioteczne; wzorce i doświadczenia Unii Europejskie*j, SBP 2003
- *Sieć bibliotek publicznych wobec potrzeb społeczeństwa informacyjnego*, wyd. SBP 2006

W 2005 roku nakładem wydawnictwa SBP ukazała się księga Jubileuszowa dedykowana Janowi Wołoszowi z okazji 45-lecia pracy zawodowej i społecznej *Wokół bibliotek i bibliotekarstwa*. Swoje artykuły umieściło w książce 20 autorów, bliskich zawodowo Jubilatowi.

Z powyższego wyliczenia widać, że Jan Wołosz jest równocześnie autorem i redaktorem publikacji tematycznych, które są mu bliskie. To przede wszystkim biblioteki publiczne, traktowane jako ważne narzędzie edukacji społecznej i dlatego wymagające specjalnej troski we strony samych bibliotekarzy ale przede wszystkim ze strony władz państwowych i lokalnych. Zdumiewać może ilość tytułów prasy fachowej, do której pisał i pisze, przede wszystkim jednak obecność jego wypowiedzi nie tylko w krajowej i zagranicznej prasie fachowej ale również w tygodnikach i czasopismach takich jak „Polityka", „Tygodnik Kulturalny", „Regiony", „Kultura i Życie", „Kurier Polski" czy „Zwierciadło". Niektóre z tych tytułów już nie istnieją. W archiwum Biblioteki Narodowej Jan Wołosz zostawił po sobie wiele jego autorskich opracowań niepublikowanych, takich jak raporty, projekty, sprawozdania, związane z działalnością tej instytucji i w ogólności krajowego i zagranicznego bibliotekarstwa.

Należy wyrazić nadzieję, że Jan Wołosz będzie nadal towarzyszył bibliotekarzom w usprawnianiu ich pracy i dawał wyrazy społecznej wartości tego zawodu. Duża wiedza pozwala na korzystanie z doświadczeń bibliotekarzy zagranicznych, gdzie państwo doceniając rolę publikacji drukowanych jest świadomym mecenasem i opiekunem książki i bibliotek.

Odznaczenia i wyróżnienia

- Srebrny Krzyż Zasługi
- Złoty Krzyż Zasługi
- Zasłużony Działacz Kultury
- Krzyż Kawalerski Orderu Odrodzenia Polski
- Srebrny Medal Zasłużony dla Kultury Polskiej Gloria Artis
- Medal Towarzystwa Polonia

18. Elżbieta Stefańczyk, Przewodnicząca Zarządu Głównego SBP od 2005 do 2017 roku

Urodziła się 9 listopada 1951 roku w Sieradzu, studia bibliologiczne ukończyła w Instytucie Bibliotekoznawstwa i Informacji Naukowej w Warszawie. W latach 1974-1993 pracowała w ośrodkach informacji naukowej, technicznej i ekonomicznej, m.in. w CINTE w Warszawie. Od 1993 roku pracuje w Bibliotece Narodowej, od 1998 roku była kierownikiem działu Gromadzenia i Opracowywania Zbiorów Nowszych, od maja 2006 roku do grudnia 2011 była wicedyrektorem do spraw Gromadzenia i Opracowania Zbiorów, od 2012 roku pełnomocnikiem Dyrektora BN do spraw współpracy z bibliotekami publicznymi. Jest przede wszystkim odpowiedzialna za dotacje na zakup nowości do bibliotek w ramach rządowego programu rozwoju , z którym wiąże się stała odpowiedzialność za dotacje na zakup nowości do bibliotek publicznych oraz nowe wyzwania związane z zakończeniem prac i wprowadzeniem w życie wieloletniego programu rozwoju czytelnictwa. Od 2007 roku jest członkiem Rady Pozarządowych Organizacji Kulturalnych przy Ministrze Kultury i Dziedzictwa Narodowego – a od roku 2009 członkiem Krajowej Rady Bibliotecznej. Opublikowała dziesiątki artykułów na temat bibliotekarstwa, jest także redaktorem wielu publikacji książkowych z zakresu bibliotekoznawstwa.

W dziesięcioleciu 1995-2005 była kierownikiem Zespołu do spraw Bibliografii Regionalnej Zarządu Głównego SBP, równocześnie w latach 2001-2005 była sekretarzem generalnym ZG SBP. W latach 2005-2017 jako pierwsza kobieta w stuletnich dziejach Stowarzyszenia, Elżbieta Stefańczyk

została Przewodniczącą Zarządu Głównego. Jest zdania, że Stowarzyszenie powinno realizować program długofalowy, czemu sprzyja współpraca z Fundacją Rozwoju Społeczeństwa Informacyjnego oraz program „Biblioteka Plus". Powstały staraniem SBP „Kodeks etyki bibliotekarza i pracownika informacji" jest jedynym takim kodeksem zawodowym w obszarze kultury.

Elżbieta Stefańczyk została w 2007 roku powołana przez Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego w skład Rady Pozarządowych Organizacji Kulturalnych. Od 2011 roku jest członkiem Komitetu Społecznego do spraw Paktu dla Kultury. Do chwili obecnej jest pełnomocnikiem dyrektora Biblioteki Narodowej do spraw współpracy z bibliotekami publicznymi.

Odznaczenia i wyróżnienia

- Krzyż Kawalerski Orderu Odrodzenia Polski
- Srebrny Krzyż Zasługi
- Odznaka Zasłużony Działacz Kultury
- Srebrny i Brązowy Medal za Zasługi dla Kultury Polskiej Gloria Artis
- Brązowy Medal Zasłużony dla Kultury Polskiej Gloria ArtisEdward

STOWARZYSZENIE BIBLIOTEKARZY POLSKICH EKS-LIBRIS STULECIA 2017
ZWIĄZEK BIBLIOTEKARZY POLSKICH 1917

ISBN 978-83-65741-04-2